

23. kép. Jósa András 26 éves korában (ekkor kezdte el Bécsben orvosi tanulmányait)

V. A kórházalapító Jósa András élete és munkássága

Mottó: „A közegészségügy a hon-
védelem és a pénzügy morzsáiból
nyomorog...”

(Jósa András, 1896)

Dr. Jósa András nagykállói kórházigazgató, majd nyíregyházi vármegyei főorvos, egyben kitűnő régész és újságíró is volt, olyan tehetség, aki – Krúdy szerint – „a Korányiak szülőföldjén vetélkedhetett a legjobb magyar orvos titulusáért”. Hozzájárult népszerűségéhez, hogy nagyszerű előadó is volt, és ráadásul *48-as Kossuth-párti*.

Érdekes, hogy „Szabolcs vármegye legkedvesebb gyermeke” (mert így is nevezték Jósát) nem Szabolcs vármegyében, hanem Biharban született. *Nagyváradon* látta meg a napvilágot az ottani Rákóczi út 11. sz. alatti, az ún. Balásházy-féle házban. Anyja zsebeházi Horváth Karolina (1809–1902!), apja, dr. Jósa Péter (1804, Nagykálló – 1873, Napkor) jogász, Bihar megye aljegyzője (1828), majd a váradi püspök prefektusa, később septemvir (1845, Pest) és végül Bihar, Szatmár és Arad megyék királyi biztosa, nagyváradai székhellyel (1849). Jósa Péter tehát rendíthetetlenül *hű volt a Habsburg-dinasztiához*, Kossuth politikáját elítélte. Ezzel szemben fia rebellis magyar volt!

Három nénje és egy húga mellett Jósa András egyetlen fiúgyermek volt, s mint ilyent, rendkívül gondosan nevelték jómódú szülei. A család mozgalmas élete mellett az ő hazafias magatartása is hozzájárult ahhoz, hogy gimnáziumi tanulmányait *öt helyen* végezte: Nagyváradon (I–II. osztály), Pesten (III. osztály), Pozsonyban (IV. osztály), ismét Pesten (V. osztály), Nagyváradon (VI. osztály), Kassán (VII. osztály) és Bécsben (VIII. osztály). Ugyanis már VI. gimnazista korában, Pesten

az időben is *sokat fúrt-faragott*. A bécsi udvari esztergályostól tanulta el a műfogásokat. A sok esztergályozás következtében *keze tályogos lett*, s az ügyetlen feleser 43 incsiót végzett, míg hosszú betegeskedés és fekvés után végül kilökődött a két idegen test (tű és viasz). Ez a fájdalmas tapasztalás megérlelte elhatározását: élethivatásul az orvosi pályát választja, *mint nagyapja*, dr. Jósa István (1756–1839) vármegyei főorvos. Így tehát viszonylag későn, már 26 évesen iratkozott be a bécsi egyetem *orvosi karára*. (23. kép)

Az 1864. évi orvosdoktorrá avatás után rövid ideig alorvoskodott a döblingi tébolydában, majd Skoda belgyógyász professzor mellé került asszisztensnek. (24. kép)

Amikor 1864. december 27-én, Korányi Frigyes Pestre költözött, a nagykállói Szükségkórházat Jósa András vette át, és 20 évig tartó igazgató-főorvosi működése alatt a 8 ágyas kis intézményt 84 ágyas, Szabolcs vármegyei Nyilvános Közkórházzá fejlesztette. Éppen kórházi pályafutása miatt, 1865-ben azért utazott *ismét Bécsbe*, hogy orvosi diplomája mellé a *sebészeti szakképesítést is megszerezze*. (25. kép)

Kórházi működésének elismeréseként 1884-ben meghívták a *megyei főorvosi* tisztségbe, most már nyíregyházi székhellyel. Mindenki természetesnek találta, hogy az 1894-ben az Erzsébet Közkórház építési tervének irányítására kiküldött öttagú *vármegyei bizottságnak* dr. Jósa András volt kórház-igazgató-főorvos lett az elnöke. Ő már felvirágoztatott egy kis kórházat, s most egy nagyobb szabású, a millenniumra szánt új, modern egészségügyi intézmény alapjait vethette meg.

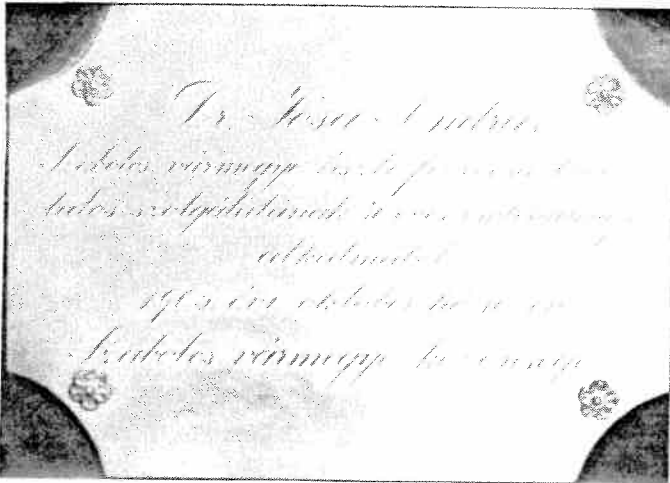
Ő azonban elégedetlen volt addigi tudásával, tehát igyekezett a legfrissebb tapasztalatokra is szert tenni. Pontosan ez derült ki az 1895-ben Herman Ottóhoz írott régészeti tárgyú válaszleveléből, amely egyebek között arról szól: „Megtisztelő levele folyó hó 8-án kelt (1895. szeptember), én azt azonban csak tegnap olvastam, mert *kórházak tanulmányozása* végett 10

25. kép. Jósa András által feltalált és használt *orvosi műszer: nőgyógyászati fogó*

26. kép. Jósza András 65 éves korában (olaj, Zahorai János, 1899, a Jósza András Megyei Múzeumban)

27. kép. Jósza András 40 éves közszolgálatának emlékére (1905) díszdobozt kapott a vármegye közönségétől

napig *Sarajevóban, Budapesten és Nyítrán lődörögtem*”. Neki köszönhető, hogy a nagykállói volt megyeháza gyönyörű barokk épülete megmenekült a pusztulástól, minthogy javaslatára *tébolyda* (1895) lett belőle. De a *kisvárdai kórház* (1894) is ő hozta létre, együttműködésben dr. Küzmös György kisvárdai járásorvossal. Valóban reá illik a *kórházalapító* jelző is. Több mint húszéves egészségügyi szervezői működése alatt a vármegye elmaradott közegészségügyét a „kőkorszakból” – ahogy régészeti kifejezéssel találónan jellemezte – *kivezette*, és modern alapokra helyezte. Ezért nagy szolgálatot tett az utókor-
nak. *Dr. Csallány Dezső* megyei múzeumigazgató, aki 1958-ban összegyűjtötte és kiadta Jósa András irodalmi munkásságát, 561 közlemény adatait (334 régészeti, 227 egészségügyi).

Még magát *az embert* szeretnénk bemutatni. A legtöbb képen úgy látjuk Jósa Andrást, ahogyan gyermekei, kortársai, ismerősei leírták: mindig kicsit hosszú művészhajával, szelíd tekintetű és tiszta, kék szemével, s magyarosan pödört bajusza alatt bujkáló mosolyával. Öltözete: egész életében „gérokk”, kihajtott gallérú Petőfi-ing s laza csokorra kötött, széles selyemszalag nyakkendő. (26. kép)

Hivatali feljebbvalói sokszor görbe szemmel néztek reá *erős 48-as* magatartásáért. Viccesen mondogatta: „*Magyarország sorsát nem Budapestről intézik!*” Az Osztrák–Magyar Monarchiát „agyaglábú óriás”-nak nevezte, s törvényszerűnek gondolta összeomlását előbb-utóbb. Ha megkérdezték, milyen párti, így felelt: „*Hát én már csak Jósa-párti vagyok!*”

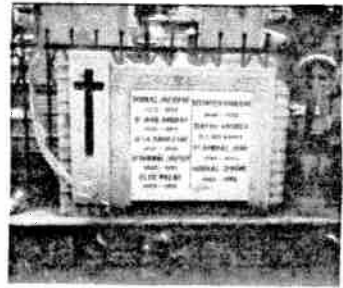
Annak érzékeltetésére, hogy milyen szívós és tevékeny egyéniség volt, éppen csak felsorolom a Jósa András által alapított társaságokat és egyesületeket: 1) A bécsi *Első Magyar Társaskör* (1860), magyar egyetemi hallgatók részére; 2) *Bécsi Első Csolnakázó Egylet* (1862), nem csak az egyetemistáké volt; 3) *Nagykállói Kórházegylet* (1864); 4) *Szabolcs vármegyei Régészeti Társulat* (1868); 5) *Színpartoló Műkedvelő Egyesület* (1864), Nagykállóban; 6) *Színpartoló Műkedvelő Egyesület* (1886), Nyíregyházán és 7) *Nyíregyházi Torna és Vívó Egyesület* (NYTVE, 1887). (27. és 28. kép)

Nyíregyházán Jósa András *nevét viseli* 1918. szeptember 6-án bekövetkezett halála óta a *Megyei Múzeum*, 1934 óta a belvá-

28. kép. A felüdülés pillanatai: *Jósa főorvos gondolkán játszik; unokája, Dohnál Jenő hegedül; utóbbi húga, Olga furulyázik, a régész Létay Balázs társaságában. Az asztalon nyíri vinkó (sötét) és polenai ásványvíz*

29. kép. A Nyírség kutatójának kívánsága szerint: *két nyírfa őrzi sírját (Északi temető, XV. parcella)*

30. kép. Valóságos orvostörténelem a Jósa család sírfelirata: *Dr. Jósa András, Dr. Dohnál József (1867–1925) ugyancsak megyei főorvos és Dr. Dohnál Jenő (1896–1974) kórházi főorvos...*

ros egyik kedves utcája és 1969. december 5. óta a *Megyei Kórház* is. A legnagyobb megtiszteltetés akkor érte Jósa András emlékét, amikor 1972-ben Nyíregyháza legmodernebb városnegyede a *Jósaváros* elnevezést kapta (20 ezer ember lakik ott).

Kevés orvosnak jut osztályrészül ekkora tisztelet és megbecsülés. *Ma is példaképünk lehet! (29., 30. kép)*

Jegyzetek

1. Jósa András: Barangolás Németországban és visszaemlékezések. Jóba nyomda, 1906. Nyíregyháza, 184 old.
2. Krúdy Gyula: A nyíri pajkos. = *Nyírvidék*, 1918. szeptember 14.
3. Jósa Jolán: Dr. Jósa András (1834–1918) és elődei. Ludvig István könyvnyomdája, Miskolc, 1934. 358 old.
4. Csallány Dezső: Jósa András irodalmi munkássága. Múzeumok Központi Propaganda Irodája, 1958. Bp., 116 old.
5. Csallány Dezső: Jósa András régészeti és múzeumi vonatkozású hírlapi cikkei (1889–1900) Múzeumok Központi Propaganda Irodája, 1958. Bp., 184 old.
6. Csallány Dezső: Jósa András régészeti és múzeumi vonatkozású hírlapi cikkei (1901–1907) Múzeumok Központi Propaganda Irodája, 1958. Bp., 225 old.
7. Fazekas Árpád dr.: Dr. Jósa István (1756–1839) halálának 140. évfordulójára. Orvosi Hetilap, 1979. 120. 40, 2441–42.
8. Fazekas Árpád: Jósa-plakett. = *Kelet-Magyarország*, 1984. május 18. 5. old.
9. Fazekas Árpád dr.: Jósa András a mai orvos szemével. = *Szabolcs-Szatmári Szemle*, 1968. 3. 1. 43–50.
10. Fazekas Árpád dr.: Jósa András élete és munkássága. = *Orvostörténeti Közlemények*, 1969. 48–49. 141–151.
11. Fazekas Árpád dr.: Jósa András emlékezetére. = *Kelet-Magyarország*, 1974. szeptember 8. 9. old.
12. Fazekas Árpád dr.: Szabolcs megye nagy fia: Jósa András (1834–1918). = *Orvosi Hetilap*, 1974, 115. 2625–26.
13. Fazekas Árpád dr.: Jósa András emlékezete. = *Kelet-Magyarország*, 1975. szeptember 14.
14. Fazekas Árpád: Jósa András és az utókor. = *Kelet-Magyarország*, 1978. szeptember 6. 2. old.
15. Fazekas Árpád: Jósa András az orvos. a) = *Múzeumi Közlemények*, 1984. 2. 117–123. b) = *Szabolcs-Szatmári Szemle*, 1985. 20. 1. 75–82.
16. Fazekas Árpád dr.: Jósa András 150 év született (1834. november 30–1918. szeptember 6.). = *Orvosi hetilap*, 1984. 125. 40, 2444–46.
17. Fazekas Árpád: Első Magyar Társaskör (1860) Jósa András medikusként alapította Bécsben. = *Kelet-Magyarország*, 1987. január 10. 7. old.
18. Fazekas Árpád dr.: Húsz éve kapta nevét a Jósa András Kórház. = *Kelet-Magyarország*, 1989. december 9. 9. old.
19. Fazekas Árpád dr.: Jósa András unokáját is bebörtönözték. Dohnál Jenő főorvos pere. = *Kelet-Magyarország*, 1990. július 28. 9. old.